

BESZÁMOLÓ A BAKONYI CSOPORT 1966. ÉVI MUNKÁJÁRÓL

Írta: KNAUER JÓZSEF

Csoportunk 1966. évi munkájának jelentős része nagyobb lélegzetű, több éves téma része volt. A földtani térképezés és térképszerkesztés során azonban két rész-téma teljes befejezést nyert: elkészült a szentgáli (MÉSZÁROS J.) és a bakonyszentkirályi (KNAUER J.—KOPEK G.—KORPÁS L.) térképlap.

A részletes térképezés, a korábbi földtani adatok felkutatása és lehetőség szerinti értékelése, számos érdekes eredményt hozott. A *szentgáli* területen pontról pontra kirajzolódott a hézagos és teljes kifejlődésű júra rétegsorok területi eloszlása. A hézagos kifejlődésű területen a felsőpliensbachi, a bajóci és a kimmeridgei képződmények települnek diszkordánsan. A meglehetősen szűk kiterjedésű hézagtalan kifejlődésű területen a fácieseloszlás vizsgálata alapján lehetséges a mangánérces rétegcsoport jelenléte. A kimmeridgei emeletben új, globigerinit jellegű képződmény vált ismeretessé. A júra képződmények — a felsőtriász, és alsókréta képződményekkel együtt — egy tektonikai emeletet alkotnak, amelyre a kontrakció jellemző. A kontrakció részben redőkben, részben feltolódásokban jelentkezik, erőssége és jellege a képződmények plaszticitásától erősen függ. A kontrakciót létrehozó erő a júra kezdetétől hatott, néhány fázisban erőteljesebb volt (a szinemuri—pliensbachi határon, a bajóci transzgresszió előtt és az alsókrétában), végül a tiszai intraapti fázisban teljesedett ki. A kontrakció során az egyes szerkezeti tömbök vízszintes elmozdulása nem volt nagy, ritkán éri el a 200—300 métert. A középsőkréta és annál fiatalabb képződmények újabb szerkezeti emeletben csoportosulnak; ebben csak szétlazulások szerkezeti elemek észlelhetők, amelyeket a mélységi tömegek függőleges mozgása hozott létre. A vetők általában ív alakúak, lefutásuk a domborzatban is jól tükröződik. Kialakulásukban a rhodáni fázis játszott elsőrendű szerepet.

Másirányú júra munkálatok során (NOSZKY J.) fény derült a rétegtanilag rendkívül fontos *Aspidoceras acanthicum* és még néhány *Aspidoceras* faj heterogén voltára. A vizsgálatok szükségszerű fajrevízióhoz vezetnek.

A középsőkréta képződmények vizsgálatára (KNAUER J.) jelentős erőt fordítottunk, amely ismét néhány érdekes eredményt hozott. A *requeniás mészkő* albai korát — amelyet korábban a rétegsorban elfoglalt helyzete és a fedő réteg-csoporttal való szoros kapcsolata alapján valószínűsítettünk — a *Pachyodonták* revíziója nyomán (B. CZABALAY L.) faunisztikailag is igazolhatjuk.

Az egységes középsőkréta üledékképződési ciklus zárótagjának, a *turritészes márgának* rétegtani helyzete is vizsgálat alatt áll. A Foraminifera-vizsgálatok alapján bizonyítottnak vélt cenomán emelet helyett a felsőalibaiba helyezük a

rétegsor legnagyobb részét, elsősorban az *Ammonoidea* fauna, másrészt a *Foraminiferák* fajlétjéről rendelkezésre álló korszerű adatok alapján. Ugyanezen rétegsor, a Foraminiferák eloszlása alapján, ma már három szakaszra bontható: alsó tritaxiás összakasz, közép, plankton foraminiferás szakasz és felső tritaxiás, gyéren plankton-foraminiferás szakasz (SIDÓ M.). Tovább finomodott a hézagos és teljes kifejlődésű albai rétegsorok eloszlására vonatkozó képünk, amelyből az a következtetés vonható le, hogy a teljes rétegsorok viszonylag szűk területekre korlátozódnak.

Az eocén sávos kifejlődésének elmélete — mely szerint az egyes eocén üledékképződési ciklusok területileg csak részben fedik egymást, ugyanakkor egyes kifejlődési típusaik (pl. a kőszénképződésre legkedvezőbb területek) nem kerültek fedésbe — újabb alátámasztást nyert ez évben. Az elmélet alapján az ÉK-i Bakonyban telepített kutatófúrások (КОРЕК G.) legnagyobb része feltárta — közöttük egy műrevaló értékkel — a kőszéntelepés rétegcsoportot. Mindez egyúttal igazolja kutatási elgondolásunk helyességét is, vagyis a fúrások kutatás szigorú fokozatosságának elvét, felderítő kutatás esetén.

A *bakony-szentkirályi* lapra (KNAUER J.—КОРЕК G.—КОРПÁS L.) esik a cseszneki Várhegy környéke. A triász és eocén képződmények keskeny pásztáinak elrendeződése, az eocén mészkőben észlelt erős aszimmetrikus redő alapján nagyjából Ny—K-i csapású feltolódásos szerkezetre következtethetünk, amely utóbb haránttörések mentén feldarabolódott. A területre általában jellemző szétlazulásos jellegű mozgásokban fontosabb szakaszok rögzíthetők, a rétegsor erősen hézagos volta folytán csak közelítéssel. A júra folyamán* több szakaszban lezajlott mozgással, vetős szerkezettel került a dachsteini mészkő a földolomit mellé, majd a bauxit kialakulása előtt tönkösödött a terület. A vastag oligocén rétegsor kialakulása után, de talán már közben is, erőteljes lépesős—árkos leszakadásokkal nagy mélységű, nagyjából DNY—ÉK irányú tektonikus alakult ki, amelyben az oligocén rétegsor 800 méterért meghaladó vastagságban maradt meg. A legfiatalabb mozgások a lösz elterjedésében tükröződnek. Nagy összefüggő területről ugyanis teljesen vagy csaknem teljesen lepusztult a lösz, míg a közvetlenül szomszédos részeken 20—30 m-es vastagságban maradt meg. A két terület jelenlegi térszíni helyzete alapján arra következtetésre jutottunk, hogy a lösz kialakulása után a Bakony-értől K-re levő terület kiemelkedett és erőteljesen lepusztult. Ez a vidék a legfiatalabb időkben is mozgékony maradt, amit az 1901-es bakony-szentlászlói földrendés is jelez.

ОТЧЕТ О РАБОТЕ ГРУППЫ, ЗАНИМАЮЩЕЙСЯ ИЗУЧЕНИЕМ ГОР БАКОНЬ, ЗА 1966 ГОД

Й. КНАУЕР

Большинство работ нашей группы явилось частью большой многолетней программы. В результате геолого-съёмочных работ были закончены две частные темы: были изготовлены листы карт района с. Сентгаль (Й. МЕСАРШ) и с. Баконь-сенткираль (Й. КНАУЕР—Г. КОРЕК—Л. КОРПАШ).

* E megállapítás éles ellentétben van a szentgáli terület elemzésénél (u. ezen cikk első oldalán) mondottakkal, mely szerint a felsőtriász—júra—alsókrétát magába foglaló szerkezeti emeletre a kontrakció jellemző, redőkkel és feltolódásokkal. (*Szerk. megj.*)

Детальная съемка, пересмотр прежних геологических данных и, по возможности, их оценка принесли много интересных результатов. Во всём районе с. Сентгаль вырисовывалось пространственное распределение прерывных и непрерывных по образованию юрских осадков. В области неполного развития юрских осадков наблюдается несогласное залегание отложений верхнеплизэнбахского, байосского и киммерийского ярусов. Юрские образования вместе с верхнетриасовыми и нижнемеловыми отложениями образуют единый структурный этаж, для которого характерны формы, образующиеся в условиях сжатия. Горизонтальные смещения отдельных структурных блоков, происходящие в таких условиях, были невелики, редко достигали 200—330 м. Среднемеловые и более молодые образования образуют второй структурный этаж, формы которого образовались в условиях растяжения. Сбросовые линии имеют дугообразное очертание и хорошо отражаются в рельефе. Они формировались главным образом во время роданской фазы складчатости.

В других работах по юрской системе (Й. Носки) было установлено разнообразие стратиграфически очень важного вида *Aspidoceras acanthicum* и еще нескольких видов *Aspidoceras*. Исследования привели к необходимости пересмотра видов.

Особое внимание было уделено изучению средне-меловых отложений (Й. Кнауер), при этом были получены некоторые очень интересные результаты. Альбский возраст реквиениевого известняка, возраст которого был установлен раньше только на основании его положения в разрезе и тесных связей с вышележащей толщей, подтвердился и фауной в результате ревизии *Pachyodont* (Л. Б.-Цафалаи).

Исследование стратиграфического положения туррилитового мергеля, заканчивающего средне-меловой седиментационный цикл, продолжается. Далее была дополнена картина пространственного распределения полных и неполных альбских образований, из которой можно сделать вывод, что полные образования занимают относительно небольшую площадь.

Теория распространения эоценовых отложений в виде полос, по которой осадки отдельных седиментационных циклов эоцена покрывают друг друга не повсеместно, даже некоторые фации (например, ландшафты благоприятные для образования углей) оказались непокрытыми, получила новое подтверждение в ходе текущего года. На основании этой теории подавляющая часть углубленных в северной части гор Баконь разведочных скважин (Г. Копек) пересекла толщу угольных пластов, среди которых один оказался промышленным.

В пределах листа карты с. Баконьсенткираль находится окрестность горы Вархедь у с. Чеснек (Й. Кнауер—Г. Копек—Л. Корпаш). На основании распределения триасовых и эоценовых образований в виде узких полос и резко выраженной в эоценовых известняках асимметричной складки мы заключили, что имеет место структура надвига приблизительно ЗВ-го направления с более поздним раздроблением по поперечным разломам. Характерные для этой области движения растяжения земной коры по фазам можно подразделить только приблизительно из-за неполноты осадков разных циклов. В течение юры в результате многократных сбросовых движений дахштейновые известняки оказались рядом с главным доломитом и перед образованием бокситов произошло сглаживание района. После образования олигоценовой толщи, но

возможно и в ходе седиментации, образовалась очень глубокая впадина приблизительно ЮЗ—СВ направления, ограниченная ступенчатыми сбросами, в которой толща олигоцена сохранилась в мощности, достигающей 800 м. Самые молодые движения отражаются в распространении лессовых отложений. В то время как с больших участков полностью или почти полностью они были снесены, в непосредственно примыкающих, сохранились мощностью до 20—30 метров. На основании современного пространственного положения двух районов мы сделали вывод, что после образования лесса область, находящаяся к В от ручья Баконь поднялась и претерпела сильную эрозию. Эта область осталась подвижной до настоящего времени, на что указывает землетрясение в окрестностях с. Баконьсентгласло в 1901 г.